

Vliv pandemie koronaviru na existující smluvní vztahy (část I.) – změna okolností (20. 11. 2020)

Vliv pandemie koronaviru na existující smluvní vztahy (část I.) - změna okolností

Současná pandemie nemoci Covid-19 zasáhla drtivou většinu společnosti, opatření přijímaná na všech úrovních mají dopad také na faktické možnosti plnit smluvní závazky. Časté dotazy našich klientů směřují k tomu, jak se zachovat v situacích, kdy v důsledku pandemie Covid-19 nemůže řádně a včas plnit smlouvu jedna či druhá smluvní strana nebo obě z nich, nebo sice plnit mohou, ale za výrazně znevýhodněných podmínek oproti předpokladům, z nichž ta která smluvní strana vycházela při uzavření smlouvy.

Pochopitelně je vždy nezbytné postupovat dle konkrétní uzavřené smlouvy. Jedná-li se o dva soukromoprávní subjekty a řídí-li se smlouva českým právem (zpravidla jde o režim občanského zákoníku, dále jen OZ), bereme při právním posouzení do úvahy zejména následující právní instituty.

1. Vliv na obsah smlouvy – změna okolností
2. Vliv na povinnost plnit – odpovědnost za prodlení
3. Vliv na zánik závazku – právo odstoupit od smlouvy či jinak ukončit smlouvu
4. Vliv na nemožnost plnění – následná nemožnost plnění
5. Vliv na odpovědnost za škodu – překážka vyšší moci

1. Vliv na obsah smlouvy – změna okolností

Změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že se plnění podle smlouvy stane pro některou ze stran obtížnější, nemění to nic na její povinnosti splnit dluh (§ 1764 OZ). Bez dalšího není změna okolností po uzavření smlouvy důvodem pro změnu sjednaných smluvních podmínek, např. pro zvýšení či snížení ceny. Smlouvy se prostě mají dodržovat.

Výjimkou je situace, kdy byla smlouva uzavřena v době, kdy nebylo možno pandemii ještě rozumně předpokládat, ani strana nemohla **změnu okolností ovlivnit a změna okolností je tak podstatná, že zakládá mezi plněními smluvních stran zvlášť hrubý nepoměr** spočívající ve znevýhodnění jedné z nich neúměrným zvýšením nákladů plnění (např. zvýšení ceny přepravy zboží) nebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění (např. marketingová kampaň v uzavřeném nákupním centru); § 1765 OZ. V takovém případě má znevýhodněná strana **právo domáhat se v zákonem stanovené lhůtě obnovy jednání o smlouvě.**

Pokud se strany na změně smlouvy v přiměřené lhůtě nedohodnou, může se kterákoliv z nich obrátit na soud. **Soud může smlouvu změnit nebo i zrušit**, přičemž soud není vázán návrhem stran. Je nutné důkladně zvážit, jaká rizika a důsledky může přinést takové soudní řízení a zda lze uplatněním práva u soudu reálně dosáhnout očekávané změny smlouvy. Obzvláště důležité je, že **po dobu, kdy probíhají jednání či soudní řízení o změně smlouvy, dotčená strana musí nadále plnit dle smlouvy.** Z tohoto pohledu zpravidla nebude uplatnění práva u soudu uspokojivým praktickým řešením.

V neposlední řadě je nutno prověřit, zda některá strana na sebe ve smlouvě **nepřevzala nebezpečí změny okolností** ve smyslu ust. § 1766 odst. 2 OZ. Jedná se o poměrně rozšířené ujednání sjednávané v různých typech smluv jako oblíbená výluka z občanského zákoníku. V takovém případě dotčené straně, která nebezpečí změny okolností na sebe převzala, shora uvedené právo obnovit jednání o smlouvě nesvědčí.

Speciální úprava změny okolností se týká také **smlouvy o smlouvě budoucí** (§ 1788 OZ), přičemž může nastat situace, kdy straně povinné k uzavření budoucí smlouvy tento závazek zanikne.

Komplikovanější situace pro smluvní stranu dotčenou změnou okolností nastává, jedná-li se o tzv. **fixní závazek** dle § 1980 OZ, tedy je-li ve smlouvě ujednána přesná doba plnění a je zřejmé, že věřitel nemůže mít zájem na opožděném plnění.

U některých smluvních typů stanoví speciální právní úprava další postupy v případě mimořádných okolností, např. u smlouvy o dílo při určení ceny díla dle rozpočtu (§ 2620 OZ).

Potřebujete konkrétní právní radu? Neváhejte se na nás obrátit.

Mgr. Martina Staňková, advokátka

Muzikář & Partners, advokátní kancelář Brno